

"צמאיך תשביע"

מתוך "ליקוטי שמואל"
מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com,

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשי הקשר שלכם או כתובות של מעוניינים בעלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אך הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד.

"צמאיך תשביע": הזמן לצימאון קולקטיבי

הרב יהושע פפר ראש "מכון עיון" ועורך ראשי, כתב-העת "צריך עיון"

המגמה של חגי תשרי מלמדת אותנו כיצד להיות ערבה. להכיר בכך שאנחנו צריכים את הזולת – את הקב"ה ואת האחר, זה השונה מאתנו. להיות צמאים, להיות צנועים. להיות מוכנים להשתנות.

חג הסוכות מסתיים בתחושת צימאון המסומלת על ידי הערבה. לכל אחד מארבעת המינים יש תכונה אופיינית. תכונתה של הערבה מובנת מאליה: התשוקה, הצימאון למים. כשלעצמה, הערבה מתייבשת ונכמשת. היא כמהה וצמאה למים, ואף בדרך גידולה היא מבטאת את השאיפה להתקרב למים, למקור חייה בנחל. כבר העיר האריז"ל שהמילה "נחל" מרמזת (בראשי תיבות) למילות הפסוק נַפְשֵׁנוּ חִפְּתָהּ לַה' (תהלים לג, כ). הערבה מסמנת את הצימאון לה'.

בדברים דלהלן אבקש לכתוב הערה בעניין צימאון יהודי, דוקא במישור הקולקטיבי. לקראת שנת תשפ"ה נדמה שעל כולנו להרגיש צמאים**.

צימאון של תפילה

חג הסוכות כולל אלמנט מרכזי של תפילה שאנו מבטאים במנהג "הושענות". בנטילת המינים, הפסוק קובע את עניין השמחה במרכז המצוה: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן

פְּרִי עֵץ הַדָּר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֶרְבֵי נָחַל, וְשִׁמְחָתֶם לְפָנַי ה' אֲלֵהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים (ויקרא כג, מ). גם הרמב"ם כורך את השמחה במצות הלולב: "והמצוה הקס"ט היא שצונו ליטול לולב ולשמוח בו לפני ה' שבעת ימים".

אולם המשנה קובעת כי יש לנענע את הלולב לא רק ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ביטוי לשמחה של שפעת האסיף, אלא אף בתפילה: "והיכן היו מנענעין? בהודו לה' תחלה וסוף, ובאנא ה' הושיעה נא, דברי בית הלל." הדבר טעון בירור: אם נטילת הלולב קשורה דוקא לשמחה, מדוע ראוי לנענע את המינים גם בדברי בקשה אלו?

נדמה שיש בדברי המשנה תובנה עמוקה הנוגעת לנפש האדם. אמנם אנו שמחים באסיף, וזו עיקר שמחת חג הסוכות. ארבעת המינים אף מסמלים את החלקים השונים של עולם הצומח, מקור התזונה והחיים, ובנטילתם יחד, בוודאי בחברה חקלאית, יש שמחה גדולה. אולם המילה "שמחה" אינה מבטאת רק את השמחה (המתפרצת) באנגלית, (joy: דוגמת הכתוב וְאֶשְׁלַחְךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתֶרֶף וּבְכִנּוּר (בראשית לא, עז). היא מבטאת גם 'שביעות רצון) 'באנגלית (contentedness: זו בוודאי הכוונה בפסוק יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו (תהלים קד, לא), וכן בפסוקים רבים (כגון שְׂמַח זְבוּלֵן בְּצִאתְךָ, דברים לג, יח).

השמחה במובן של שביעות רצון כרוכה בהפנמת היותנו חסרים, בלתי מושלמים ותלויים בזולתנו. אדם הרואה את עצמו שלם, בלתי תלוי באחרים, לעולם לא יחוה שביעות רצון; הוא ישקיע אינסוף אנרגיה בתחזוק אשליית המושלמות – אשליה שאף מונעת מאתנו את היכולת לקיים קשרי עומק עם הזולת. תפילת הלולב, "אנא ה' הושיעה נא", מכירה בחיסרון שלנו ומפנה מקום לקשר עם הקב"ה, לצד קשרים נוספים עם הזולת. היא מאפשרת לנו לשמוח בתקווה לטוב, כלשון הרמח"ל (בדרוש על הקיווי), "הַמְקֵה תְּמִיד בְּשִׂמְחָה בְּלִי צַעַר".

כאמור בפתח הדברים, הערבה מסמלת את התשוקה ואת הכמיהה. ב"הודו לה' כי טוב" הדגש הוא במינים האחרים, האתרוג ביופיו, הלולב בזקיפותו וההדסים במלאותם. ב"אנא ה' הושיעה נא" הדגש הוא בערבה. על ידה הופך האיגוד כולו

לתפילה. הושענא. כפי ששמעתי כמה פעמים ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, בערבה מגולמת תנועת הנפש של "וְאֲנִי תִפְלֶה" (תהלים קט, ד). עם כל השפע והאסיף, אין בנו אלא תפילה.

בין הרצוי למצוי

חז"ל מכנים את החג של האחד בתשרי "ראש השנה", אך במובן אחר כל חגי תשרי הם "ראש השנה", כמבואר ביחזקאל לעניין יום הכיפורים: בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגִלוֹתֵנוּ בְּרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂוֹר לַחֲדָשׁ (יחזקאל מ, א). ואמנם, המשנה קובעת כי בחג נידונים על המים, על החיים עצמם, ללמדנו שתקופת הדין והרחמים, ראש השנה, ממשיכה לאורך חגי תשרי. לאורך התקופה אנו עסוקים בנושא אחד עיקרי, נושא המעסיק אותנו תמיד אך זוכה למיקוד בימים אלו: הפער בין הרצוי לבין המצוי.

כשהקב"ה "הבדיל אנוש מראש" (כלשון תפילת יום הכיפורים), הוא יצר בו תכונה ייחודית ויוצאת דופן של פער מובנה בין הרצוי לבין המצוי. גם אם נשקיע מאמצים רבים, החטא תמיד יהיה כרוך בעקבנו. החסר, העדר השלמות, האכזבה והכישלון – כל אלו מגדירים את המצב האנושי. בני האדם מתמודדים עם בעיית הפער בדרכים שונות, מהכחשה מוחלטת ועד להסדרים רבים – פוליטיים, חברתיים ודתיים – שמטרתם לצמצם את השלכותיו הרבות של הפער. אולם לתורה יש דרך אחרת להתמודד עם הפער: שיח מתמשך עם הקב"ה. הקב"ה נתן לנו בחירה חופשית ונטייה ליפול, ובכך "אַתָּה הַבְּדִלְתָּ אָנוֹשׁ מֵרֵאשׁ". דוקא משום כך, כמילים הבאות של התפילה, "וּתְפִירָהוּ לְעַמְד לְפָנֶיךָ".

מטרתם של חגי תשרי היא לעצב מחדש, מדי שנה ושנה, את השיח שבינינו לבין הקב"ה הנובע מתוך הפער. בראש השנה, בתחילת הדרך, אין לנו אלא תקיעת שופר, קול פנימי לבדו. בחלוף ימי התשובה אנו מצליחים לתת מילים לקול ולבוא לפני הקב"ה בתפילה ותחנונים, עד שאנו זוכים לרחמיו הגדולים ביום הכיפורים. בסוכות, הטבע כולו – האסיף, הסוכה, ארבעת המינים – הופך להיות תפילה ותחינה. כל העולם הושענא. הקיום עצמו, החיים עצמם הופכים להיות שיח בינינו לבין קוננו, וכל זה

בזכות הפער – בזכות המרחק בין הרצוי לבין המצוי שאנחנו מנסים בעקשנות לצמצם אך יודעים שהוא תמיד יישאר.

לאמור, הצמא האינסופי של הערבה הוא צימאון לקשר: לקשר עם הקב"ה, ולקשר עם הזולת. אלמלא הפער הקיומי בין הרצוי והמצוי, הקשר בינינו היה אינסטרומנטלי בלבד, תפקודי במקרה הטוב. הפער מוליד את הצמא, והצימאון מוליד את התשוקה, את הקשר, את האהבה – את הדברים שעבורם אנחנו קמים מדי בוקר. הכחשת הפער והניסיון הנואל להתגבר עליו, כפי שנהגו ונוהגים בני האדם משחר האנושות, כמוהם כהכחשת החיים עצמם.

צימאון קולקטיבי

האדם המודרני – ושמא האדם באשר הוא אדם – נוטה לחוות הצימאון במישור האישי, הפרסונלי. האדם חש בנגעי עצמו, גם כשהם קשים לאפיון, ואלו מעוררים אותו לבוא בפני א-לוקיו בתפילה ובתחנונים. ולאן מופנות תפילותיו? מטבע הדברים, הן מתייחסות לסוגיות הגורליות והמרכזיות ביותר בחייו, ובלשון חכמים "בני, חיי, ומזוני". בריאות. פרנסה. ילדים. אפשר לעצור בכך, אך יש דבר מה נוסף שהאדם מבקש: תכלית. תפקיד. חזון. לאן הסיפור הזה הולך? לאן מוביל השיח שבין האדם לבוראו, המתחדש מדי שנה בראש השנה? גם זה חלק מהותי של תפילותינו, ועליו אנו מבקשים "וְתַתְּנוּ חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ". אולם בשנת תשפ"ה התחושה היא שעלינו להתמקד ולהשקיע דוקא בפער הציבורי, בצמא הקולקטיבי שלנו – של העם היהודי כולו, ושל המגזרים השונים המרכיבים אותו.

לפני מספר שנים שמעתי מרב מוערך שבכל הנוגע למצב הלאומי של העם היהודי, ב"ה כבר אין איום קיומי. תפילותינו עברו למישור אחר. בשנת תשפ"ד קיבלנו תזכורת עזה, הכי עזה שאפשר לדמיין, שעלינו להרגיש את הצימאון במלוא עוצמתו – לא רק במישור האישי אלא גם ובעיקר במישור הלאומי והציבורי. תפילות הושענא רבא מתמקדות במים, בגשם המגשר בין שמים לארץ, בין הרצוי למצוי. הגשם אינו עניין פרטי; הוא קשור למצב האומה, למצב הכללי של העם היהודי, ושם עלינו להרגיש את

הצימאון העיקרי. השיח שבינינו לבין הקב"ה צריך להתקיים במישור של הכלל, ועל כל פרט להצטרף לשיח במקום שהוא נמצא.

גם השיח שבינינו לבין עצמנו, שאף הוא נובע מתחושת החסר והעדר השלמות, ראוי שיתקיים במישור הציבורי. כפי שאמרו שוביה האכזריים לספיר כהן, ששחררה משבי חמאס בדצמבר 2023, אויבינו שאבו ושואבים תקווה מתוך הפירוד והסכסוך שבקרבתנו, מתוך העוינות והשטנה, מן ההצהרה "לא אחים אנחנו" ומן ההתנהלות הנגזרת ממנה. התיקון יגיע מהפנמת העובדה שאף אחד מאתנו, לא יחידים ולא מגזרים, איננו מושלם.

לצד גבורה עילאית של אלפים רבים, לוחמים ונשותיהם, חטופים ומשפחותיהם, וכל מי שנטל חלק במערכות התמיכה השונות והרחבות, שנת תשפ"ד תיזכר כשנת הקונספציה – שנה שהתגלה לעין כל עד כמה אנחנו לא מושלמים. החרדים. החילונים. הדתיים. המסורתיים. כולנו חווים את הפער העמוק שבין הרצוי לבין המצוי, כולנו מייצגים אותו. הפוליטיקה היא עולם השקר, אך השקר המחריד ביותר הוא העמדת הפנים ש"אנחנו בסדר" והבעיות הן רק "אצל האחרים". אולי גם הם לא, אבל בוודאי אנחנו לא בסדר, ורק מתוך הנחת מוצא זו ניתן לפתוח בשיח של תיקון – שיח עם הקב"ה ושיח עם זולתנו, עם אחינו כל בית ישראל.

האמרות הקשות והאטומות של דמויות פוליטיות מכל הסקאלה הפוליטית נובעות מתוך אותו שקר גס: אנחנו בסדר, על האחרים להתכופף ולהתאים את עצמם. מול הדרישה לשינוי, ולו במשהו, אמרה לאחרונה דמות פוליטית חרדית מובילה (בשיחה פרטית) שאין צורך להתייחס אליה בכלל, שכן "הם זקוקים לנו, והם ישלמו על כך ביוקר". כמה עצוב. חגי תשרי מלמדים שאסור לנו להתבצר בפינת המושלמות שלנו. כולנו ערבה, כולנו תפילה, כולנו שיח הנובע מתוך הכרה עמוקה בהעדר השלמות שלנו.

בימים שממשיכים ליפול, לא עלינו, גיבורים המוסרים את נפשם למעננו, מוטלת עלינו החובה להיות ראויים להקרבתם. התיקון מתחיל מכאן. עלינו להיות ערבה. להכיר

בכך שאנחנו צריכים את הזולת – את הקב"ה ואת האחר, השונה מאתנו. להיות צמאים, להיות צנועים. להיות מוכנים להשתנות.

בשנת תשפ"ה, אחרי כל מה שעברנו לאורך תשפ"ד, התפילות שלנו הן תפילות של הכלל: תציבנו כעץ על פלגי מים שתולה. תפדנו מכל נגע ומחלה. תעטרנו באהבה כלולה. תלבישנו עוז וגדלה. תכתירנו בכתר כלולה. תחננו ברחמים ובחמלה. תרביצנו בששון וגילה. הושע נא: תחזקנו אלהי יעקב סלה. הושע נא. הלוואי שנזכה.

**הדברים מבוססים בחלקם על דברי הרב אליהו מאיר פייבלזון שליט"א בשיחות ושיעורים שונים. כמובן, הדברים מובאים לפי הבנת הכותב.